

АНОТАЦІЯ

МОСЕНДЗ Оксана Олегівна. Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) за спеціальністю 023 — Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню ролі символіки кольору та світла в контексті пошуків національного стилю провідними українськими художниками першої третини ХХ ст. — доби, коли український народ проходив свій шлях націотворення, державотворення, культуротворення, перерваний сталінськими репресіями, а пошуки національної самоідентифікації тісно перепліталися з пошуками національного стилю. Особливу роль в цьому процесі відігравали такі важливі для проявів національної психології та естетичних смаків чинники, як колір і світло, а вивчення їхнього символічного значення сьогодні сприятиме не лише більш ґрунтовному осмисленню феномену українського модерного живопису першої третини ХХ ст., а і збереженню національної ідентичності в сучасному українському малярстві, що і зумовлює *актуальність теми*.

Метою дослідження стало виявлення особливостей символіки кольору і світла в контексті пошуків національного стилю на основі досвіду провідних українських митців першої третини ХХ ст. та їхніх творчих здобутків в процесі взаємодії національних традицій і європейських художніх впливів. *Об'єкт дослідження* — відомі і маловідомі твори українських митців-живописців у визначений період, які були представниками різних стильових напрямів і використовували символіку кольору і світла, а *предмет дослідження* — символи кольору і світла як ознаки національної ідентичності в контексті пошуків національного стилю в

Україні першої третини ХХ ст., а також особливості її візуалізації у творах станкового і монументального живопису.

Зважаючи на міждисциплінарний характер дисертації, для виявлення необхідних джерел була проведена науково-дослідницька робота в Національній бібліотеці України імені І.В. Вернадського, Науковій бібліотеці Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Короленка, Одеській національній науковій бібліотеці, Національному художньому музеї України в Києві, Харківському художньому музеї, Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького, Художньо-меморіальному музеї Олени Кульчицької у Львові, Художньо-меморіальному музеї Олекси Новаківського у Львові, Національному центрі мистецтва й культури імені Жоржа Помпіду в Парижі, а також вивчалися настінні розписи у Володимирському соборі в Києві і Трьохсвятительському храмі в Харкові. Окрім того, були досліджені архівні документи в Центральному державному архіві-музеї літератури та мистецтва України в Києві.

Виявлені фундаментальні наукові праці міждисциплінарного характеру, аналіз фахових видань і публікацій, присвячених вивченню ролі кольору і світла в українському живописі даного періоду з точки зору колористичного звучання і збереження в ньому кольорової символіки давніх шарів чи привнесених з часом, показали відсутність системного дослідження з даної проблематики. Окрім добірки літературних джерел з наукових бібліотек, джерельну базу дисертації склали живописні твори представників різних стильових напрямів в українському мистецтві досліджуваного періоду з музейних зібрань, приватних колекцій, а також архівні матеріали, альбоми мистецьких творів.

Методологічною основою дисертаційної праці стало вивчення і аналіз окремих живописних творів у взаємозв'язку історичних, політичних, соціокультурних, психологічних та технологічних чинників використання символіки кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в

контексті пошуків національного стилю. В процесі вивчення окремих питань були застосовані як загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи (аналіз і синтез, індукція і індукція, систематизація і узагальнення, класифікація, типологія порівняння, гіпотетичний методи та метод реконструкції, обстеження, вивчення) так і спеціальні мистецтвознавчі методи дослідження (образно-стилістичний та формальний аналіз творів, семіотичний та іконологічний методи).

В результаті проведеного дослідження *вперше* було отримано теоретичне осмислення чинників, що вплинули на посилення і переосмислення ролі і смислового наповнення символіки кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю; доведено, що обставинами і мотивами до пошуків національного стилю та ролі в цьому процесі народного мистецтва українців було поширення національно-визвольного руху на українських теренах та впливи загальноєвропейських мистецьких стилів, зокрема модерну; виявлено вплив естетики модернізму на оновлення змістового наповнення символіки кольору і світла в живописних творах провідних українських митців досліджуваного періоду; окремо визначена символіка кольору в живописних творах із зображенням українського костюму та його атрибутів, а також змістові зміни її тлумачень в різних соціально-політичних формаціях в історії України; розкрито, що регіональні особливості використання символіки кольору і світла в сакральних живописних творах тісно пов'язані з різними проявами національної свідомості та східнохристиянської ідентичності на західних і східних теренах України; досліджено та введено до наукового обігу текст «Теорії кольору» О. Богомазова із ЦДАМЛМ України, відновлено фрагменти тексту, розшифровано скорочення.

Теоретичні результати даного дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення ролі символіки кольору і світла в контексті пошуків національного стилю як необхідного маркера національної ідентичності на матеріалі пізніших періодів історії українського мистецтва,

оскільки набуває актуальності в сучасній обстановці, а також можуть стати підґрунтям для подальших міждисциплінарних розвідок у суміжних з мистецтвознавством сферах, зокрема в етнології, історії українського костюму тощо. Положення і висновки дослідження можуть бути використані для формування навчальних програм і навчально-методичних посібників, як додатковий матеріал для лекційного курсу з історії українського мистецтва та в музейній практиці.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків (альбому ілюстрацій, фотографій, тексту рукопису).

У *першому розділі* викладено результати аналізу історіографії фахової літератури, наведено джерельну базу та обґрунтовано методи дослідження. Аналіз історіографії показав, що хоч проблема кольору і світла та їхнього символічного значення в українському монументальному і станковому живописі певною мірою розглядалася представниками різних галузей знань, але не крізь призму національної ідентичності в контексті пошуків національного стилю в українському мистецтві першої третини ХХ ст. Виявлено затребуваність у дослідженні саме міждисциплінарного наукового підходу у зв'язку з багатоконпонентністю чинників, задіяних у феномені становлення, розвитку і руйнування мистецтва національного відродження в Україні досліджуваного періоду. Опрацювання колекцій бібліотек, архівів, музеїв дало можливість виявити твори українського живопису провідних мистців досліджуваного періоду, в яких символіка кольору і світла в контексті пошуків національного стилю виступає як національний ідентифікатор, і створити необхідну джерельну базу

У *другому розділі* оглядово простежено роль кольору і світла в світовому образотворчому мистецтві. Розкрито, що тенденції розвитку українського образотворчого мистецтва взагалі і живопису, зокрема, зумовлені проблемами, поставленими національно-визвольним рухом, що активізувався на українських теренах з кінця ХІХ ст. і мав безпосередній

зв'язок з процесами національно-культурного відродження, що відбувались в Європі. Показано, що з падінням Австро-Угорської імперії після Першої світової війни кілька народів Східної Європи отримали свободу і право на власне державотворення і культуротворення. Водночас революційні потрясіння в Російській імперії і національна революція в Україні, проголошення її державної незалежності супроводжувались розбудовою національної культури, активними пошуками національного стилю представниками різних творчих угруповань. Колір і світло, їхня символіка в цих пошуках використовувались як національні ідентифікатори, поки маховик сталінських репресій не вдарив по національно зорієнтованому досвіду творців нового українського мистецтва доби національного відродження. Висвітлено, що в пошуках національного стилю в українському мистецтві за доби національного відродження брали участь представники різних стильових напрямів, орієнтуючись на різні джерела, від яких слід відштовхуватись. В 1900-ті – перш. пол. 1910-х рр. одні вбачали його у візантійських витоках, інші – в мистецтві українського бароко, дехто в ренесансних здобутках. Засновник стилю «українського модерну» В. Кричевський та представники українського авангарду віддали перевагу глибоким джерелам народного мистецтва. В 1920-ті – на поч. 1930-х рр. з поразкою в національних змаганнях і зі зміною суспільно-політичної обстановки, але на хвилі «українізації» роль народного мистецтва як особливо важливого чинника національного стилю лише зростала, а заодно і значення в ньому проблеми кольору і світла. Загострилась і затребуваність у теоретичних розробках. Особливо активно працювали в цьому напрямі представники українського авангарду, оприлюднюючи свої розробки на сторінках періодики. Не опублікованою до сьогодні залишалась «Теорія кольору» О. Богомазова, виявлена авторкою дослідження серед архівних фондів і введена до наукового обігу. Розкрито, що водночас, все більше набираючи сили, пошуки національного стилю в українському малярстві першої третини ХХ ст. супроводжувались актуалізацією не лише проблеми

кольору і світла в ключових творах тогочасних майстрів станкового і монументального живопису, а і його символічним наповненням, що віками зберігалося в колективній народній пам'яті та традиційному мистецтві українського народу, а за нових умов, привнесених даною добою, починало сприйматися як ідентифікатори національної ідентичності.

У *третьому розділі* визначено, що основним джерелом використання символіки кольору і світла як ідентифікаторів національної ідентичності в українському станковому і монументальному живописі першої третини ХХ ст. в процесі пошуків національного стилю ставали давньоукраїнський іконопис, народне декоративно-ужиткове мистецтво, зокрема народний костюм, українська орнаментика, переосмислені в нових світоглядно-філософських параметрах. Акцентовано, що в кольоровій гамі українського національного костюму знайшли відображення давні національні символи, один з них як найбільш усталений – червоний. Зображення українського костюму та його деталей у творах провідних українських майстрів даного періоду як світського, так і сакрального монументального живопису, а також в станкових картинах ставало не лише одним з найважливіших композиційних, смислових, емоційних елементів, візуальним символом, а і виразником національних особливостей його кольорової символіки. Національна символіка кольору і світла у творах представників нефігуративного живопису серед майстрів українського авангарду, що була трансформована в космогонію новітнього часу, так само своїм походженням найтіснішим чином пов'язана з традиційним мистецтвом українців.

Доведено, що в досліджуваний період в українському живописі водночас творили представники кількох стильових напрямів. З одного боку, це імпресіонізм, який або ж збагачував реалізм, або ж надавав можливість модерну ширше розкрити свої формотворчі функції. Колір і світло як засоби в репрезентації національної ідентичності в своїх картинах широко використовували українські майстри, в творах яких перепліталися лінії модерну і символізму (М. Жук, Ю. Михайлів, М. Бойчук, Ф. Кричевський)

або символізму й експресіонізму (О. Новаківський). Подібне простежується і в монументально-декоративному живописі, як сакральному (М. Сосенко, П. Холодний-старший, О. Сокол), так і світському (М. Сосенко, С. Васильківський, М. Самокиш, М. Ткаченко). Національно прикметні кольорові символи як дієві засоби формотворення активно застосовували і майстри українського авангарду його «першої хвилі», поки їхні пошуки не зазнали переслідувань з боку радянського тоталітарного режиму. В дослідженні виявлено, що зі зміною суспільно-політичного ладу в Українській РСР переосмислюється і кольорова символіка. Акцентується увага на тому, що значна частина українських мистців, особливо на західних теренах українських земель, здобувала професійну освіту в європейських художніх центрах, де і знайомила з новітніми досягненнями, і розкривається, як саме вони поєднували своє і привнесене з точки зору проблеми символіки кольору і світла. Відзначено, що, поєднуючи ці дві тенденції, українські майстри, які працювали в стилістиці модерну і символізму, у своїй переважній більшості зберігали дух оптимізму, що простежується і в кольоровій символіці, у той час як на європейському художньому просторі поширювалися настрої розпачу, зневіри. Розкрито, що серед українських представників авангардного руху досліджуваної доби так само простежується своя особливість: незважаючи на поширену думку, що авангардне мистецтво є явищем інтернаціональним, український авангард в цю формулу не вписується, бо виділяється не лише своєю національною живописною символікою, а і символікою кольору і світла (К. Малевич, О. Богомазов, О. Екстер, В. Єрмілов, М. Синякова, Б. Косарев та ін.). З'ясування регіональних особливостей використання символіки кольору і світла в українському живописі досліджуваного періоду в контексті пошуків національного стилю показало, що тут мала місце і показала себе різниця у проявах національної свідомості на Сході України.

Ключові слова: колір, світло, символіка, українське образотворче мистецтво, авангард, народне мистецтво.

ABSTRACT

Mosendz Oksana. Symbolics of color and light in Ukrainian painting of the first third of the XX century in the context of the search for national style. - Qualification work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D) in Specialty 023 - Fine Arts, Decorative Arts, Restoration. Kharkov State Academy of Design and Arts. Kharkiv, 2021.

The dissertation is devoted to the study of the role of color and light, in particular, their symbolic meaning in the context of the search for national style. The questions of the historical and cultural context, the genesis of color and light, the issues of symbolics, semiotics, iconology, stylistic and compositional characteristics, typology, systematization of the works of Ukrainian artists of the first third XX century, as an artistic, historical and cultural phenomenon are revealed. The study of the historical and cultural heritage of the fine arts of this era is carried out due to the need to return from oblivion a significant layer of the national Ukrainian culture, its understanding and preservation.

A characteristic feature of art at the beginning of the XX century was the active creation of a new modern pictorial language, based on the revived achievements of the past, as well as the latest Western European trends in painting. The combination of the latest painting methods of modernism with the symbolic system of Ukrainian folk culture made it possible to create a unique and distinctive art of the early XX century. In the Ukrainian art of this period, there were a large number of artistic directions. Each artist interpreted the concept of "national style" in his own way, finding for himself a special fulcrum in his work. But each of the artists on the way of their creativity used two most important elements of painting - color and light, using their symbolic properties, which helped them create works filled with deep meaning, spiritual, philosophical and aesthetic sound. The study of the evolutionary development of the role of color and light in world art, in the theory of art, identification of the sources of Ukrainian colorism, analysis of the characteristic features of the main artistic directions of Ukrainian painting of the

early twentieth century made it possible to comprehensively analyze the role of color and light, to reveal the symbolics of the color of paintings in the context of the search for a national Ukrainian style.

The study of the historiography of the work gave grounds to assert that in modern art criticism, the problem of the symbolic sound of color and light in Ukrainian painting of the first third of the XX century has not yet been systematically covered in scientific literature. All this determines the relevance of this professional work.

The object of research is color and light in Ukrainian painting of the first third of the twentieth century, and the subject is the symbolic meaning of color and light in Ukrainian painting of the first third of the twentieth century.

The dissertation examines the role of color and light, their symbolic meaning in Ukrainian painting of the first third of the twentieth century in the context of the search for a national style. The work consists of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of sources and applications used (an album of illustrations, photographs, the text of the manuscript).

The first section presents the results of the analysis of the historiography of professional literature, provides sources and substantiates research methods. The range of problems involved scientific works on the history of Ukrainian art, scientific works in which the work of outstanding artists was investigated, the color of whose works is most expressive and corresponds to the topic of our research, as well as scientific literature covering the literature that reveals the concept of symbol, symbolics, in particular in color.

The features of the development of Ukrainian art in the first third of the XX century are studied. It is determined that this time Ukrainian art was rich in a large number of artistic directions. Each artist interpreted the concept of "national style" in his own way, finding for himself a special fulcrum in his work. But each of the artists on this path in his work used two most important elements of painting - color and light, using their symbolic properties. A definite idea of combining the latest painting methods of modernism with the symbolic system of Ukrainian folk

culture, with deeply traditional and ancient symbols of the Ukrainian people, which made it possible to create a unique and original art of the early XX century.

Attention is focused on the need to study the development of the national style at the beginning of the twentieth century, with the study of the culture of the diaspora, which is an important part of the national culture. The specificity of the topic of this scientific work led to the formation of a research methodology based on a combination of general scientific (theoretical and empirical) research methods and special methods of art history analysis (biographical, descriptive, historical-systemic, historical-political, genetic, semiotic, formal-stylistic, iconological method, periodization, cultural approach and comparative analysis of several works of art). The complex application of these methods made it possible to analyze the historical and cultural context of the genesis of color and light, to reveal the issue of iconology, stylistic and compositional characteristics of the works of Ukrainian artists of the first third of the XX century, and also to analyze the symbolics of color and light in their works.

The second section traces the development of the role of color and light in the world and Ukrainian fine arts. It was revealed that from antiquity to the Middle Ages, color and light were considered primarily from a philosophical, aesthetic and psychological point of view, and since the Middle Ages they begin to play an important symbolic role in painting. It is found that since the Renaissance, outstanding artists have devoted color and light their theoretical works. It was determined that at the end of the XIX - beginning of the XX century, color gradually begins to come to the fore. It was concluded that color, having passed the way from the element of painting, occupies a secondary role, at the beginning of the XX century it took one of the leading roles, as compositional, aesthetic, psychological element of the painting.

The historical, cultural and genetic analysis of the coloration of Ukrainian painting from the ancient Slavic traditions determined that the universe of the Slavs was expressed through the centuries-old universal symbols, including the symbolics of colors. It is noted that along with the Byzantine painting traditions,

the principles of color symbolics in painting came to the Ukrainian fine arts. We determined that symbolics of colors, the spiritual content, the aesthetic content of Byzantine culture formed the basis of the artistic language of Kyivan Rus, becoming its solid foundation. The important role of color in the depiction of the Ukrainian costume in the painting of the early XX century is determined. For the first time, work was carried out with the text of the manuscript of Alexander Bogomazov "Theory of Color", which is kept in the TsDAMLI of Ukraine, was never published before. Fragments of the text were restored, abbreviations were deciphered, an assumption was made regarding the missing parts of the sentences.

In the third section, it was established that the first third of the XX century in Ukrainian painting was extremely bright in terms of the diversity of trends in which the artists worked. It was determined that in order to convey their thoughts, moods, state of mind, the Symbolist artists used symbols, while filling the coloration and illumination of the paintings with symbolic meaning.

It was revealed that almost every Ukrainian artist at the beginning of the XX century went through impressionistic searches in his work, but the general school of this trend in Ukraine did not work out. It was established that one of the manifestations of impressionism in Ukrainian art was the so-called "lyrical landscape", "mood landscape", which "recreated the unity of man and the environment." It seems that the influence of centuries-old traditions of national culture can be traced in Ukrainian modern - in bright colors, as one of the important components of folk culture, Art Nouveau artists created expressive artistic images filled with deep meaning.

The tasks set for themselves by Mikhail Boychuk and his school were the creation of a modern style of Ukrainian art, which would be based on old traditions, but taking into account the European achievements of that time. It was established that Boychuk built the spectrum of his paintings based on the principles of icon painting on the one hand - work with pure colors, each of which carried a symbolic meaning, and on the other - from the latest trends in cloisonism and synthetism - the use of pure colors, enhanced the decorative sound of the painted

surface. The research identified the main sources of color of the Ukrainian avant-garde: deep traditions of folk art; church painting - typical for Ukraine colored icons, mosaics and frescoes of churches; folk bast prints. It is determined that for artists working in the direction of neo-primitivism, it was characteristic to search for new forms of expression based on traditional folk art.

It is noted that the representative of "color painting" Viktor Palmov assigns the main role in the painting to color, improvising with it, subordinating the plot to it, deliberately introducing decorativeness into his paintings. An analysis was carried out of the symbolics of color and light of Viktor Palmov's painting "Bricklayers" (1927), which had not previously been comprehensively considered in the scientific literature. It has been established that for a comprehensive and deep insight in to the essence of the meaning of the work, it is necessary to use the iconological method of researching works of art, taking into account the deep symbolics of color and light.

Key words: color, light, symbolics, Ukrainian fine art, avant-garde, folk art

Публікації в наукових фахових виданнях України за темою дисертації:

1. Mosendz O. O. Symbolics of color in the painting of Ukrainian symbolist artists of the early 20th century. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветіка», 2021 № 36. С. 50 – 58.

2. Мосендз О. О. Колір у живописі українського модерну початку ХХ століття. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветіка», 2021 № 38. С. 15 – 20.

**Статті в іноземних наукових періодичних виданнях держав,
які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку**

та Європейського Союзу:

3. Мосендз О. О. Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця XIX – початку XX століття. Частина 1. *Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. International Academy of Science and Higher Education*. London: Published by IASHE, 2017. С. 21 – 24.

4. Мосендз О. О. Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця XIX – початку XX століття. Частина 2. *Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. International Academy of Science and Higher Education*. London: Published by IASHE, 2017. С. 24 – 27.

5. Мосендз О. О. Еволюція світла у живописі Олександра Мурашка. *International journal of innovative technologies in social science*. Warsaw, 2019. № 9 (21). Р. 3 – 8.

6. Mosendz O. O. The light in Ukrainian painting of the early twentieth century. *European Journal of Arts*. Vienna, 2021. № 1. С. 150 – 155.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Основні положення, результати та висновки дисертації оприлюднені на 13 міжнародних та всеукраїнських конференціях:

7. Мосендз О. О. Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі XIX - початку XX століття. Частина 1. XIX століття. *Міжнародна конференція «Зимові наукові читання»*. Київ: Центр наукових публікацій, 2016. 2 частина. С. 114 – 119.

8. Мосендз О. О. Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі XIX-початку XX століття. Частина 2. Кінець XIX – початок XX століття. *Міжнародна конференція «Зимові наукові читання»*. Київ: Центр наукових публікацій, 2016. 2 частина. С.119 – 124.

9. Мосендз О.О. Основні типи українського костюма в образотворчому мистецтві України кінця ХІХ – початку ХХ століття. *«Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи» та «Актуальні питання мистецтвознавства: виклики ХХІ століття»*. Збірник матеріалів Міжнародних науково-методичних конференцій професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках ІХ Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2017». Харків: ХДАДМ, 2017. С. 238 - 231.

10. Мосендз О. О. Роль деталі національного вбрання в українському портретному живописі другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2017/2018 навчального року*. Збірник статей. Харків: ХДАДМ, 2018. С. 40 – 42.

11. Мосендз О. О. Роль кольору українського національного костюму в художньо-образній системі творів живопису (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.). *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи»*. Збірник статей. Харків: ХДАДМ, 2018. С. 101 – 104.

12. Мосендз О. О. Колір як виражальний засіб у зображеннях національного костюму в українському живописі (кін. 19 – перша трет. 20 ст.). *Шості Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 20-річчю від дня смерті П. О. Білецького*. Тези доповідей Міжнарод. наук. конференції. Київ: НАОМА, 2019. С. 34 – 35.

13. Мосендз О. О. Еволюція світла в живописі Олександра Мурашка. *Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. ХНТУ. Херсон, 2019. С. 102 – 104.

14. Мосендз О. О. Символіка кольору в образах моря в картинах українського художника-символіста початку ХХ століття Михайло Сапожнікова. *«Усі ріки течуть у море»: Маріністика в літературі та*

культури. Збірник наук. матеріалів конференції. Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 77 – 79.

15. Мосендз О. О. Відображення візантійської символіки кольору і світла у вівтарної композиції «Тайна вечеря» Михайла Бойчука. *Сьомі Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 60-річчю кафедри ТІМ і 50-річчю кафедри техніки і реставрації творів мистецтва НАОМА*. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ: Видавництво Людмила, 2020. С. 39 – 40.

16. Мосендз О. О. Шурдукало Л. М. Роль кольору в живописі українського модерну початку ХХ століття. *Інформаційні та інноваційні технології у готельно-ресторанному бізнесі, туризмі та дизайні*. Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 63 – 64.

17. Мосендз О. О. Символіка червоного кольору в українському авангарді початку ХХ століття. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2019/2020 навчального року*. Збірник статей. Харків, 2020. С. 23 – 25.

18. Мосендз О. О. Світло в українському живописі початку ХХ століття. *Восьмі Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998)*. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2020. С. 39 – 40.

19. Мосендз О. О. Колір в теорії живопису від Античності до початку ХХ століття. *Інформаційні та інноваційні технології у готельно-ресторанному бізнесі, туризмі та дизайні*. Тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 51 – 53.